

6. A hátrányos helyzetű fiatalok bevonását elősegítő ifjúsági munka a gyakorlatban

T-kit
Egyenlő esély
fiataloknak

6.1 Szellemiség

Amikor ifjúságsegítőként hátrányos helyzetű fiatalokkal dolgozunk, tudatosan vagy sem, de bizonyos morális vezérelvekhez, szellemiséghez tartjuk magunkat. Fontos, hogy tisztában legyünk azzal a szellemiséggel, amit saját munkánkban követünk, és annak következményeivel. Ennek a fejezetnek nem célja megmondani az ifjúságsegítőknél, melyek a jobb vagy rosszabb vezérelvek, hiszen a szellemiségnek valószínűleg annyi formája van, ahány szervezet a pedagógia területén tevékenykedik. Ugyanakkor ifjúságsegítőként fontos, hogy szellemiségünk hasonlítson munkatársaink, partnereink vagy munkaadóink szellemiségéhez. Ha az ifjúsági munkára vonatkozó szellemiségben ellentmondás feszül az azonos területen tevékenykedő, különböző szereplők között, az ellehetlenítheti a közös munkát.

A szellemiséget két területen vizsgáljuk meg: az egyik a filozófiához, a másik a célcsoporttal való munkához kapcsolódik.

A filozófiához kapcsolódó szellemiség

Begnino Caceres szerint a közösségi és az ifjúsági munkában (amely közösségi munka arra törekszik, hogy képessé tegyen másokat a társadalomban való részvételtre) két tendencia figyelhető meg.

Az első megközelítés olyan szereplőknek tekinti a közösségfejlesztőket és az ifjúságsegítőket, akiknek a lehető leginkább be kell vonniuk célközönségüket a társadalomba. Céljuk nem a társadalom megváltoztatása, hanem az, hogy segítsenek másoknak igazodni ahhoz. A közösségfejlesztők és ifjúságsegítők a társadalom szabályozásában játszanak szerepet.

A második megközelítésben a közösségfejlesztés és ifjúsági munka a társadalom átalakítása eszközének tekinthető. Ez az emberek azon képességében rejlik, hogy interakcióba tudnak lépni a környezetükkel és meg is tudják változtatni azt. A közösségfejlesztők tettei hosszú távon az emberek gondolkodásmódjának átalakítására irányulnak, azaz arra a képességükre, hogy részt vegyenek a társadalomban és javítsák is azt. Ebben a megközelítésben a közösségfejlesztők és ifjúságsegítők célja nem az, hogy másokat integráljanak a társadalomba, hanem hogy hozzájáruljanak a társadalmi változásokhoz.

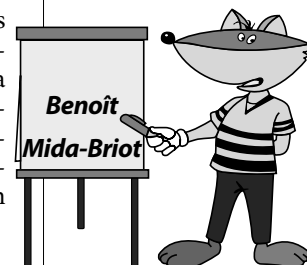
Az erkölcsi megközelítés természetesen hatással van a fiatalokkal való munka módjára is.

A hátrányos helyzetű fiatalok bevonását elősegítő munka szellemisége

Az ifjúságsegítőknél tisztában kell lenniük azzal, hogy nevelési tevékenységeik milyen szellemiségen alapulnak. Olyan területeken játszhatnak fontos szerepet, mint a fiatalok támogatása és a számukra nyújtott tanácsadás. E támogatásnak pontosnak kell lennie és el kell kerülnie a függés alapú kapcsolat kialakítását, hiszen az ilyen kapcsolatok akadályokat emelnek a fiatalok képessége és autonómiája elismerésének útjába ahelyett, hogy erősítsék azt. Amint hozzásegítette a fiatalot a függetlenség eléréséhez, az ifjúságsegítőnek nélkülözhetővé kell válnia. Az ifjúságsegítő olyan lehetőségeket teremthet a fiatalok számára, melyek minden remény szerint inspirálják, növelik képességeik magabiztos használatát, valamint aktív társadalmi részvételüket.

Válaszoljunk meg a következő kérdéseket!

- **Saját értékeim:** Melyek a társadalomról alkotott elképzeléseim? Az ifjúsági munka a megfelelő terep arra, hogy értékeimet megőrizsem?
- **Mi motivál arra, hogy a célcsoporttal dolgozzam?:** Integrálni szeretném a fiatalokat a társadalomba, vagy teret szeretnék teremteni a számukra ahhoz, hogy részt vehessenek a közösség életében?
- **Szerepem mint ifjúságsegítő:** Illeszkednek-e motivációim és tetteim a munkaadóm elképzeléséhez és a fiatalok igényeihez? Van-e befolyásom a fiatalokra olyan területeken, amelyek nem tartoznak a feladataim közé? Hogyan tudom ezt kezelni?
- **Hogyan kerüljem el a függés alapú kapcsolat kialakulását a célcsoporttal?:** Határt tudok-e szabni a fiatalokhoz való kötődésnek? Nem vagyok-e érzelmileg túlságosan elkötelezett? Elég jó-e a hálózati munkám?

A hátrányos helyzetű fiatalok bevonását elősegítő ifjúsági munka egyik fontos célja, hogy az ifjúságsegítők nélkülözhetőkké váljanak: ne legyen többé szükségük a fiataloknak rájuk, amikor önállóvá és a társadalom által befogadottá válnak.

6.2 A lépésről lépésre megközelítés

Ahogy azt a 4.3 pontban, a Különböző munkakörnyezetekben már említettük, számos mód kínálkozik a hátrányos helyzetű fiatalokkal való munkára. Célul tűzhetjük ki, hogy rövid kihívások (rövid távú beavatkozás) alkalmazásával adjunk lendületet nekik, vagy azt, hogy tartósabb változás (hosszú távú elkötelezettség) felé segítsük őket. Az utóbbi esetben érdemes megismernünk a fiatalok élettörténetét is. Az ifjúságsegítőknek tisztában kell lenniük azokkal a mechanizmusokkal, amelyek a fiatalok társadalmi kirekesztettségéhez vezetnek. Ismerniük kell a fiatalok jelenlegi helyzetét, és velük együttműködésben kell egy remélhetőleg jobb jövőt kialakítaniuk a számukra. Az ifjúságsegítők ebben a szakaszban felismerhetik, hogy a hátrányos helyzetű fiatalok igényei miatt a rövid távú ifjúsági munkának megvannak a maga korlátai. A változtatás hosszabb távú útmutatást igényel.

Nem kényszeríthetjük a fiatalokat arra, hogy életüket hirtelen változtassák meg. Készen kell állniuk és nyitottaknak kell lenniük a változásra, ami egy lépésről lépésre megvalósított megközelítést követel. Életük különböző pillanataiban különböző dolgokat tehetünk ahhoz, hogy a társadalomba való integráció felé mozdítsuk őket. Elengedhetetlen, mielőtt jobb utak felé vezetjük őket, hogy megismerjük történetüket, kialakítsunk velük egy bizalmon alapuló kapcsolatot és bevonjuk őket jövőjük megvalósításába. Létfontosságú, hogy a megközelítést és a tevékenységeket úgy igazítsuk az útjaikhoz, hogy a személyre szabott programokban tekintetbe vesszük elvárásaikat és lehetőségeiket. Kezdhetjük kisebb kihívásokkal, hogy erre építve fokozatosan, lépésről lépésre érjük el a célokat.

Hogyan állítsunk össze egy lépésről lépésre (haladó) megközelítést?

A hatékony ifjúsági munkához különböző alapvető összetevőkre van szükség. Ezeket ebben a részben tárgyaljuk, és a következő alfejezetekben vizsgáljuk meg közelebbről (lásd a 6. fejezetet: *A hátrányos helyzetű fiatalok bevonását elősegítő ifjúsági munka a gyakorlatban*).

Elvben minden, hátrányos helyzetű fiatalot érintő munkának a bizalmon kell alapulnia, a bizalom pedig nem erőltethető senkire. Ahogy azt a 6.3 pontban: *A bizalom kiépítésében* tárgyaljuk, ez heteket, hónapokat is igénybe vehet. Ebben a munkában a bizalom számos ajtót nyithat meg, ezért igencsak kifizetődő, ha ezen dolgozunk, és kívárujuk, hogy ezek az ajtók megnyíljanak.

Az ifjúsági munkának a fiatalok elvárásain és igényein kell alapulnia. Ha nincsenek meghatározott vágyaik, vagy nem tudják, mit akarnak, az ifjúságsegítő segíthet annak felismerésében, hogy milyen irányt szeretnének venni az életben. Ennek lehetséges módja, hogy olyan tevékenységekre teszünk javaslatot, melyeket valószínűleg vonzóknak találnak – így segíthetünk nekik felfedezni, mi is áll érdeklődésük középpontjában.

Ha a meghatározott célok már körvonalazódtak, az ifjúságsegítő és a fiatalok közösen elgondolkodhatnak az adott célok elérésének lehetséges módjain. Ezek egyike lehet a szerződéses megközelítés (lásd a 7.2 pontot).

Előfordulhat, hogy újra kell kezdenünk a szocializációs folyamatot: lehet, hogy a fiataloknak újra meg kell tanulniuk kommunikálni és együttműködni másokkal. Hasznos lehet mindennapi környezetükön kívüli élményeket nyújtani számukra – arra készíteni őket, hogy ne beidegződéseik szerint cselekedjenek. A nemzetközi projektek bizonyos fiataloknak lehetőséget adhatnak életük megváltoztatására. Mondanunk sem kell, hogy akik nincsenek hozzászokva a nemzetközi tapasztalatokhoz, jókora mennyiségű felkészülést, folyamatos támogatást és – természetesen – azt igénylik, hogy a projekt teljes ideje alatt tevékenyen bevonjuk őket a legtöbb feladatba (amit a Nemzetközi Önkéntes Szolgálat T-kit részletesebben is tárgyal).

Jó példa

S. 19 éves korában kisebbnek tekinthető bűncselekménybe keveredett, ami ismételt kapcsolatba hozta az igazságszolgáltatás fiatalkorú-bűnözési osztályával. Az osztály arra kért egy hátrányos helyzetű fiatalokkal foglalkozó szervezetet – amely főként a cirkuszművészeti és vitorlás tevékenységeket alkalmazta –, hogy foglalkozzon S.-sel, amit a szervezet meg is tett. Bizonyos idő elteltével felajánlották S.-nek azt a lehetőséget, hogy az Európai Önkéntes Szolgálat keretein belül vegyen részt egy rövid külföldi programban. S.-t vonzotta a külföldi út ötlete, de hogy ez megvalósulhasson, egy hónap próbaidőt kellett teljesítenie, mialatt neki kellett előkészítenie a külföldi projektet. Egy hónappal később, néhány nehezebb időszakot követően S. indulásra készen állt, és mielőtt elindult volna a vitorlás projektre, egy megbeszélésen megállapodtak a célokban, melyeket egy szerződésbe fektettek. Az első, külföldön töltött négy hónap a nyelvi nehézségek miatt nem volt könnyű, de mentorai folyamatos és intenzív támogatásának köszönhetően S. kitartott, sőt: kérelmet nyújtott be tartózkodásának két hónappal történő meghosszabbítására. A projekt pozitívan értékelte S. teljesítményét, és később, egy fesztivál keretein belül fotókiállítást is rendeztek S. külföldi munkájáról. Az Európai Önkéntes Szolgálat keretében végzett munka után S. ugyan hazament szabadságra, de hamarosan végleg abba az országba költözött, ahol önkéntes szolgálatát töltötte, hogy ott kezdjen új életet.

S. esetének rövid elemzése

S. mentorainak segítségével sikeresen élt egy nemformális pedagógiai lehetőséggel (lásd az 5. fejezetet: A nemformális nevelés mint a bevonás eszköze). Látható, hogy a lépcsőről lépésre módszert S. elképzeléseihez igazítva alkalmazták; de ami a legfontosabb, a módszer sikere S. kitartásán és aktív részvételén múlott. Az ifjúságsegítő ajánlotta fel a projekt megvalósulásához szükséges első lépést (rövid távú európai önkéntes szolgálat), de a döntést S. hozta meg szabadon. S.-t már a kezdetektől fogva felelősségtudatosnak tartották – olyasvalakinek, aki képes döntéseket hozni.

A második lépés a próbaidőszak volt, ami azt jelentette, hogy mielőtt belekezdhetett volna a projekt „vonzó” részébe (a külföldi útba), S.-nek meg kellett erősítenie döntését. S. felkészülési időszakának kedvező elbírálása után megbeszélték a következő „izgalmas” lépést, ami a célokat tartalmazó szerződéshez vezetett; és amelyben megfogalmazták a felek jogait és kötelezettségeit, részletezték a következő lépéseket, és rendszeres értékelő megbeszéléseket helyeztek kilátásba.

A külföldi tartózkodás alatt az EVS-mentorok komoly támogatást nyújtottak S. számára, hogy részéssülhessen sikerélményekben. A háttérben maradvá gondolkodhattak el azon, hogy milyen lépéseket tegyenek az EVS-projektet követően. Utolsó lépésként S. munkáját egy fesztivál keretein belül megrendezett kiállításon ismerték el, ami növelte S. önbizalmát és önbecsülését (lásd a 6.4 pontot: Út az önbecsüléshez), és fejlesztette projektmenedzsment-készségeit.

Az EVS-ajánlat S. életének megfelelő pillanatában érkezett: akkor, amikor S. kihívásra és arra vágyott, hogy aktív részese lehessen ennek a projektnek. A projektet megelőzően kereste azokat a lehetőségeket, amelyekben tökéletesíthette magát, hogy második esélyhez jusson. A fiatalkorú-bűnözési osztály és a szervezet közötti partnerségnek köszönhetően S. javára tudott fordítani egy európai mobilitási projektet. Ezt az eszközt S. igényei és elvárásai alapján a személyes fejlődés eszközévé alakították. S. önbizalma és önbecsülése lényegesen megnőtt, így egy lépcsőről lépésre haladó megközelítésben egyre több kötelezettséget vállalt.

6.3 A bizalom kiépítése

„Bízz az emberekben, és hűek lesznek hozzád; értékeld nagyra őket, és nagyszerűnek mutatkoznak majd!” – Ralph Waldo Emerson (1803–1882)

„Szeress mindenkit, bízz kevesekben! Ne bánts senkit!” – William Shakespeare (1564–1616)

A bizalom fogalmának tulajdonított fontosságot a gyakran hozzá kapcsolt „szent” jelző példázza. A bizalom és az a biztonság és nyugalom, amit biztosít, központi szerepet játszik önértetünk és kapcsolataink alakulásában. Elvárjuk, hogy bízhatunk, és bízni is akarunk a családjainkban, a barátainkban, a tanárainkban és a vezetőinkben. Ez a bizalom együtt jár a bizonyossággal, a kiszámíthatósággal és a biztonsággal érzésével. Bizalom nélkül az élet a legjobb esetben is bizonytalan; a legrosszabb esetben pedig kifejezetten veszélyes, ahol a legbiztosabb túlélési technika az, ha senkiben sem bízunk, és csak a saját érdekeink szerint cselekszünk.

„Egy szavát se hidd!”, „Nem megbízható!” – kevés ennél elítélőbb megjegyzést tehetünk másokra. Az irodalmi művek oldalaitól a valóperes bíróságokon keresztül egy síró tizenévesig – akinek állítólagos legjobb barátja épp most kotyogott ki egy titkot, amiről azt ígérte, megtartja –, egészen a becsapott nyugdíjasig – akitől egész életének megtakarítását csalta ki egy gátlástalan tanácsadó – az árulás és annak következménye – a bizalom lerombolása – az egyik legnagyobb kegyetlenség, amit ember ember ellen elkövethet.

Ha megbízunk valakiben, az azt jelenti, hogy sebezhetővé tesszük magunkat. Ha volt már részünk elutasításban vagy árulásban – és sok fiatalnak már volt –, akkor miért kockáztatnánk megint, hogy sebezhetővé váljunk? Azok a fiatalok, akiket érzelmileg vagy fizikailag bántalmaztak már – különösen akkor, ha ez a bántalmazás olyan kezekről származott, amelyek esetében a fiatalnak minden oka megvolt arra, hogy bízjon bennük –, egyszerűbbnek és biztonságosabbnak találhatják, ha senkiben sem bíznak. Vannak, akik magukat vonják felelősségre a történetekért. Előfordulhat, hogy úgy érzik, nem méltóak és nem érdemesek senki figyelmére, gondoskodására és szeretetére. Az ebből eredő öngyűlölet és önbecsülés hiánya életüket és jövőbeli kapcsolatokat végérvényesen dönthet romba. Hasonlóképpen, akiket egy tanár vagy más tekintély ellenséges modorban becsapott vagy kritizált, azoknak nehéz elhinni, hogy egy hasonló helyzetben tapasztalataik pozitívabbak is lehetnek.

Bármilyen személyes jellegű munka esetén szakmák egész sora fektet komoly hangsúlyt a bizalom kiépítésére. Ahogy a tanárnak és a szociális munkásnak, úgy az ifjúságsegítőnek is bizalmi kapcsolatot kell kiépítenie a fiatalokkal. Más-más módon, de mindannyiuknak fel kell ismerniük azokat a mélyen gyökerező problémákat – és meg is kell birkózniuk velük –, amelyek megoldása – ha lehetséges egyáltalán – éveket is igénybe vehet. Ugyanakkor mindenkinek, aki ezen az érzékeny területen dolgozik, fel kell készülnie arra az érzelmek és a bizalom gátjainak átszakadásával járó, nagyon is valószínű következményre, hogy akik a fenti káros eseményeket már megtapasztalták, esetleg évek óta vágnak arra, hogy könnyíthessenek a lelkükön. Amikor azonban ezek az emberek elkezdnek bízni valakiben, mindig ott van annak a lehetősége, hogy – legalábbis kezdetben – függni fognak bizalmuk és bizonyosságuk tárgyától. A szakértői segítséget és a kérdés megközelítését ezért mindig fontolóra kell venni.

Milyen tulajdonságokra van szükség a bizalom kiépítésének elkezdéséhez? Négy kulcsfontosságú terület van, ahol gyakran a saját viselkedésünkkel is megmutathatjuk a fiatalnak, hogy a világ nem feltétlenül állandó zűrzavar, és ha a megfelelő emberekbe vetik bizalmukat, az biztonságot és nyugalmat eredményezhet számukra.

- **Amit kimondunk, gondoljuk komolyan!** „Figyelj a szavakra, de figyelj a tettekre is!” – Ha azt mondjuk, hogy egyeztetett időpontokban elérhetőek vagyunk, akkor legyünk is azok. Ha megígérjük, hogy egy fiatal bizalmával nem élünk vissza, akkor tartsuk magunkat ehhez az ígérethez.

- **Vállaljuk a felelősséget!** Aki megbízható, az felelősséget vállal a tetteiért. Mutassuk meg, hogy tisztában vagyunk azzal, hogy mindenki követ el hibákat; ismerjük be saját hiányosságainkat, és ne hátrítsuk másra a felelősséget. Nagyon könnyű a kudarccokat és a nehézségeket valaki más számlájára írni, aki gyakran egy névtelen „ő”, és akiben aztán olyan könnyen ébred a tehetetlenség és közöny érzése. Mutassuk meg, hogy még a legapróbb dolgokkal is felelősséget vállalhatunk a saját sorsunkért. Ahogy az önbecsüléshez, úgy a felelősségvállaláshoz is hozzátartozik, hogy megtanuljuk tekintetbe venni mások érdekeit. A bizalom kiépítését szolgáló munka gyakran magában foglalja olyan fiatalok bemutatását, akik egyrészt bíznak valakiben, másrészt tudják, milyen érzés, ha valaki más bízik bennük. Ezt követően már feltárhatjuk a különböző érzéseiket, amelyeket már megtapasztaltak – például a sebezhetőséget, a félelmet, a szorongást, a képessé tétel érzését vagy a bizakodást. Lásd a következő részt ennek gyakorlati megvalósításához!
- **Legyünk megértők!** Ha úgy gondoljuk, hogy a másik többé-kevésbé érti a helyzetünket és azt is, hogy miért érzünk úgy, ahogy, az megkönnyíti, hogy bizzunk benne. Az empátia és az együttérzés, ha szívből jön, állandó és stílusa nem leereszkedő, segíthet meggyőzni egy fiatalt, hogy az ő szemszögéből próbáljuk látni a világot. Ahogy azonban az önbecsülésről szóló fejezet is tárgyalja, méltányolnunk kell a fiatalok életének realitásait: érzéseiket nem érthetjük meg teljes mértékben. A lényeg, hogy legalább próbáljuk meg.
- **Teremtünk biztonságos közeget!** Hajlamosak vagyunk azokban bízni, akikkel biztonságban érezzük magunkat. Vannak fiatalok, különösen a hátrányos helyzetűek, akiknél a biztonságérzet hiánya kulcsszerepet játszik abban, hogy vonakodnak bízni másokban. Amikor az élet újra és újra csalódásokkal szolgál, és a remények meghiúsulnak, nem meglepő, ha minden találkozást gyanakvással fogadnak. Empátiával és az ítélkezést mellőző eszmececerékkel az ifjúságsegítő segíthet egy olyan környezet kialakításában, amelyben a fiatalok biztonságban érzik magukat, ellazulhatnak és csökkenthetik figyelmetlenségüket. Senki sem ígéri, hogy ez egyik pillanatról a másikra bekövetkezik – ez naivitás volna –, de az élmény, legyen az bármilyen rövid, lehetőséget ad arra, hogy legalább megízlelhessék, milyen érzés az, ha nem kell folyamatosan azt feltételezniük, hogy nem bízhatnak a világban és az emberekben. Ez az oka annak, hogy annyi bizalomépítést szolgáló gyakorlat koncentrálni arra, hogy az egyén egy gondosan kezelt helyzetben úgy bízhasa másra személyes és érzelmi biztonságát és úgy nyithasson biztonságban mások felé, hogy a helyzet bizonyos fokig a saját irányítása alatt marad (lásd a 8. fejezetben található feladatokat: *Gyakorlatok*).

Ostobaság volna úgy tenni, mintha az ifjúságsegítők beavatkozásai – legyenek ők bármilyen gyakorlottak bármilyen hosszú ideje – olyan életet változtathatnának meg, melyeket már régóta rombol a gyanakvás és a bizonytalanságérzet. A hátrányos helyzetű fiatalokkal dolgozó ifjúságsegítő azonban legalább megpróbálhat egy olyan elfogadó légkört biztosítani, amelyben megtapasztalható a biztonság és a bizonyosság érzése, még ha csak pár órára is. Egy bizonytalansággal teli világban azt is megpróbálhatják, hogy ők maguk viselkednek úgy, hogy méltóak legyenek mások bizalmára.

6.4 Út az önbecsüléshez

„Ha egy gyermek bírálatban nő fel, ítélkezni tanul.
Ha egy gyermek ellenségeskedésben nő fel, verekedni tanul.
Ha egy gyermek félelemben nő fel, aggódni tanul.
Ha egy gyermek szegénységben nő fel, büntudatot tanul.
Ha egy gyermek toleranciában nő fel, türelmet tanul.
Ha egy gyermek bátorításban nő fel, önbizalmat tanul.
Ha egy gyermek dicséretben nő fel, megbecsülést tanul.
Ha egy gyermek helyeslésben nő fel, önbecsülést tanul.
Ha egy gyermek elfogadásban nő fel, megtanul szeretetre lelteni a világban.”

Dorothy L. Nolte

Az önbecsülés növelése valószínűleg az ifjúsági munka leggyakrabban említett eredménye. Értékét nem igazán kérdőjelezi meg senki. „Az önbecsülés növelése” az ifjúságsegítők által vállalt tevékenységek nagy részének jellemző célkitűzése. Ez talán sehol nem figyelhető meg annyira, mint a hátrányos helyzetű fiatalokkal való munkában. Az alacsony szintű önbecsülést gyakran egy sor társadalmi problémával hozzák összefüggésbe. Mivel azonban nincs egyetértés abban, hogy milyen bizonyítékok támasztják alá ezeket az összefüggéseket, meg kell vizsgálnunk e kérdéskör összetettségét.

Mindenekelőtt azt a kérdést kell feltennünk, hogy mit is jelent pontosan ez a szó, amiről mind azt hisszük, hogy értjük. Egy végletekig leegyszerűsített meghatározás a következő lehetne: „Az önbecsülés az, amikor az egyén jól érzi magát a bőrében.” Ez a definíció azonban olyan tulajdonságokat is sugallhat, mint az önhittség, az egoizmus, az arrogancia, az önimádat vagy a felsőbbrendűségi érzés (Baumeister, 1996) – azaz olyan tulajdonságokat, amelyeket esetleg – helyesen – elutasítunk.

Egy jobb meghatározás felismeri, hogy a stabilabb önbecsülés érzése az, amikor az önérték, az erő és a képességek érzése pozitív előjelű és a hullámzó élethelyzetek dacára is viszonylag állandó. Branden (1994) úgy írja le az önbecsülést mint az a „Beállítottság, amelynek okán az egyén úgy érzi, képes megbirkózni az élet kihívásaival és megérdemli a boldogságot.” Más definíciók arra a szellemi képességre utalnak, hogy az egyén felelősségre vonható a tetteiért és képes felelősségteljesen viselkedni másokkal. Az önbecsülés e gazdagabb szintjének elérése a személyes eredményesség érzetén (a teljesítményen) és a személyes érték érzésén (az önérzeten) nyugszik. Ez jobban megmagyarázza, hogy egy, a társadalomból nagyrészt kirekesztett fiatalnak miért vannak gondjai az értékesség és az eredményesség érzéseivel egy olyan világban, amely aláássa az önbizalmát, akadályokat emel a sikeressége útjába és nagyrészt ellenséges vele szemben. Korábban már szót ejtettünk a hátrányos helyzetű fiatalok által megtapasztalt, multiplifikáló hatású bizonytalansági tényezőkről, amelyek kedvezőtlen körülmények kombinációjából fakadnak, és bárki, aki nem ebben él, aligha képes felfogni, mit jelent ez a valóságban (lásd 2.2: *Kik a hátrányos helyzetű fiatalok?*).

Az önbecsülés belülről fakad, de kifejlődésének egyik kulcsfontosságú eleme a másokkal és a környezettel való interakciók eredményeként felépített önérték. A hátrányos helyzetű fiataloknak értelemszerűen kevesebb lehetőségük adatott arra, hogy megélik azokat az interakciókat, amelyek önbizalmat adnak, pozitív visszajelzést eredményeznek, és az értékesség érzését biztosítják. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy az alacsony szintű önbecsülés csak egy bizonyos embertípusra korlátozódik – a tapasztalat, a sikeresség, a gondoskodás hiánya az egész társadalomban általános –, hanem azt, hogy e T-kit középpontjában a hátrányos helyzetű fiatalok állnak.

Az ifjúságsegítők gyakran beszélnek arról, hogy mennyire elégedettek, amikor látják egy fiatal önbizalmának fejlődését, ez által önbecsülésének növekedését is. Nem tanácsos azonban messzemenő következtetéseket levonni. Az átalakulás, amelynek tanúi a fiatal egy sor tapasztalatának és nem utolsósorban az adott fiatal tulajdonságainak eredménye. Ezzel nem kívánjuk alábecsülni egy biztonságos és félelmet kizáró környezetben megvalósult találkozó vagy projekt értékeit, ami képezzé teszi a fiatalot – talán először – arra, hogy tettei igazi sikerélményt nyújtsanak és jogos büszkeséggel töltsék el. Itt inkább arról van szó, hogy fogadjuk el egy olyan élet valós voltát, amely másodpercek alatt – talán már azzal, hogy kilépnek az ajtón – visszatér a megszokott napi küzdelmek és frusztrációk körforgásába. A lényeg, hogy az ifjúságsegítő ismerje fel pozitív szerepét abban a bonyolult kirakós játékban, amiből az egyén önbecsülése áll. Azért higgyük el, aminek a tanúi vagyunk!⁵

Baumeister (1993) szerint az egészséges önbecsülés egyik lényeges eleme a valóság-hű és világos önkép. Az ifjúságsegítő szerepe itt egyértelműen az, hogy értelmes és kihívást jelentő, de reális határok között segítse a fiatalnak keretbe foglalni mindazt, amit önmagáról és a világról gondol. Branden szerint az önbecsülés azt jelenti, hogy „Bizonyosak vagyunk szellemi eredményességünkben és gondolkodásra való képességünkben. Ezt tovább gondolva bizonyosak vagyunk tanulási képességünkben; abban, hogy képesek vagyunk jól választani és helyes döntéseket hozni; valamint abban, hogy hatékonyan tudunk reagálni a változásokra. Az önbecsülés azt az élményt is jelenti, hogy a siker, a teljesítmény, a megvalósulás – a boldogság – jók és természetesek számunkra. Ami a túlélést illeti, a bizonyosság értéke vitathatatlan; mint ahogy annak veszélye is, ha ezzel nem rendelkezünk.” Azok a módszerek, amelyek az ifjúsági munka, különösen a hátrányos helyzetű fiatalok bevonását elősegítő munka által e bizonyosság fejlesztésére bátorítanak bennünket, szorosan kötődnek a bizalom alapjainak megteremtéséhez és kiépítéséhez, amivel a következő szakasz foglalkozik.

⁵ Különböző kutatások különféle álláspontokat képviselnek a tekintetben, hogy az ifjúsági munkában hogyan kellene értelmezni az önbecsülést és annak hatásait. Egy újabb keletű és kritikus szemléletű munka ebben a témában P. J. White cikke a Young People Now magazinban (162. szám, 2002. október), National Youth Agency, UK.
Honlap: <http://www.nya.org.uk>.

- Önmagunk feltétel nélküli elfogadása
- Képesség érzése
- Céltudatosság
- Megfelelő öntudatosság
- Megvalósulás élménye
- Kötelességérzet és felelősségre vonhatóság
- Biztonságérzet
- Valahová tartozás érzése
- Teljesség érzése